

ELS JOCS POPULARS I TRADICIONALS

ELS ESPORTS TRADICIONALS

EL TIR DE FONA

Índex

1. El Joc Tradicional.....	1
1.1. Aspectes generals dels jocs tradicionals.....	1
1.2. L'origen del Joc.....	1
1.3. Joc o esport?.....	2
1.4. Característiques dels jocs populars.....	2
1.5. Classificació dels jocs tradicionals.....	2
2. Els Esports Tradicionals.....	3
2.1. Aspectes generals dels esports tradicionals.....	3
3. L'Esport Tradicional a les Illes Balears. El Tir de Fona.....	4
3.1. Breu apunt històric.....	4
3.2. La Competició.....	4

1. El Joc Tradicional

1.1. Aspectes generals dels jocs tradicionals

Definim joc com "l'acció de jugar", i jugar com "passar el temps en alguna cosa amb l'únic objectiu d'entretenir-se o divertir-se". Un joc és popular quan hi juga la població. Els jocs populars, també anomenats jocs tradicionals, han passat a formar part de la cultura dels pobles i s'han anat explicant de pares a fills al llarg del temps.

Els jocs populars són una manifestació més de la nostra cultura. Has de conèixer i estimar els jocs populars, igual que les danses populars, els refranys i les rondalles. Tot plegat és una mostra del saber dels nostres avantpassats.

1.2. L'origen del Joc

L'origen del joc sovint té relació amb les activitats de la vida de cada dia. N'hi ha que tenen un origen màgic i són restes d'antics sistemes endevinatoris i d'interpretació. Vegeu-ne alguns exemples:

L'osset: consisteix a tirar enlaire un os, concretament un astràgal de xai i veure quina

cara queda amunt

Les bales: també tenien caràcter endevinatori.

La xarranca: sembla que deriva d'una pràctica de caràcter mèdic per localitzar malalties i saber quin òrgan s'havia de medicar.

La baldufa: els pobles antics se servien de baldufes per dur a terme processos endevinatoris.

1.3. Joc o esport?

La diferència entre **joc** i **esport** depèn de les característiques que els defineixen. A grans trets, l'**esport** es diferencia del joc perquè el primer té un reglament, que els participants no poden modificar i que determina el terreny de joc, el nombre de jugadors i les normes del joc. L'**esport**, a més, implica entrenament i rendiment físic.

1.4. Característiques dels jocs populars

- El terreny de joc és senzill. Es pot jugar a l'escola, a casa, als parcs i a les places. Si cal algun objecte, és fàcil d'aconseguir: una pilota, un mocador, una corda...
- Les regles es poden adaptar. Es transmeten entre les persones que hi juguen, de generació en generació.
- Desenvolupen les habilitats i les destreses i altres qualitats com la precisió, el ritme i la coordinació.
- Afavoreixen la cohesió entre les persones que hi juguen.
- Són un element característic de la cultura popular. Poden estar lligats a les festes i celebracions populars.
- Sovint hi ha una cançó o una dansa que acompanya el joc popular. Algunes lletres de cançons expliquen històries i d'altres serveixen de guia per al joc.

1.5. Classificació dels jocs tradicionals

Els jocs els podem classificar de moltes maneres. Aquí teniu una possible classificació:

1. **Jocs d'habilitat:** són jocs que es basen en la marxa, la cursa, els salts, la lluita. Tenim les *curses de sacs, el joc de les quatre cantonades, les gomes, 1,2,3 pica paret, arrencar cebes...*
2. **Jocs de destresa:** són jocs de llançaments, impactes de precisió, de conducció... Trobam *el cercol, les xapes, la baldufa, la xarranca o "piso", el joc d'aixecar cromos, les bolles ("canicas") i el joc de tella.*
3. **Jocs sensorials:** són jocs en els que s'intenta desenvolupar els nostres sentits, com el tacte, la vista... de vegades eliminant-ne un per potenciar-ne la resta. Tenim jocs com *el telegrama, la gallineta cega, trencar l'olla o cucanyes ("piñata"), per aquí m'han demanat...*
4. **Jocs de cançó o jocs dansats:** es regeixen pel ritme o la lletra de cançons que canten els mateixos jugadors. *La pila del greix, En Joan petit quan balla..., el ball del bugui bugui, caragol treu banya... Serra mamerra...*
5. **Jocs de penyores:** es caracteritzen pel fet d'haver de "pagar una penyora" a qui perd la jugada.

2. Els Esports Tradicionals

2.1. Aspectes generals dels esports tradicionals

Molts jocs populars, amb el temps, han deixat de jugar-se de manera espontània i amb una intenció recreativa, per passar a ser esports tradicionals o autòctons. Entre d'altres coses ara tenen un reglament i participen d'algun tipus de competició, local o regional.

La major part dels esports tradicionals procedeixen del món rural, s'han conservat com a propis d'una regió i han mantingut el seu caràcter tradicional. A Espanya, atesa la seva diversitat cultural, la varietat i riquesa de l'esport autòcton a les diferents comunitats autònomes és enorme, i cal destacar el País Basc i Navarra com a les regions on n'hi ha més quantitat.

Hi ha esports tradicionals coneguts i practicats arreu del món, com les bitlles ("bolos"), la petanca, els escacs o les dames. En canvi n'hi ha d'altres que són pròpies de regions específicament, com els exemples que veureu a continuació:

- Catalunya i Aragó: *castells i torres humanes, travessa nedant del port de Barcelona, les regates de vela llatina, barra aragonesa.*
- Cantàbria: *salto pasiego con bastón, las traineras.*
- Lleó: *el bolo leonés, lluita lleonesa.*
- Canàries: *lluita canària.*
- País Basc: *aixecament de pedres, soga-tira, pilota basca, tallada de troncs.*
- València: *pilota valenciana, regates vela llatina.*
- Galícia: *regates de dornas.*
- Illes balears: *regates de vela llatina, tir de fona.*

3. L'Esport Tradicional a les Illes Balears. El Tir de Fona.

3.1. Breu apunt històric

A la prehistòria, procedents del Mediterrani oriental, arribaren a les costes de Mallorca els anomenats *pobles de la mar*. Aleshores, Mallorca va passar de la cultura de les coves a la cultura talaiòtica. Els Talaiots, dels quals avui en dia encara se'n conserven molts, eren construccions defensives fetes amb grans blocs de pedra. Per tant, aquests pobles, a part de ser ramaders, agricultors, mariners, eren guerrers i la fona era la seva arma principal. També treballaven el metall i això feia que poguessin elaborar projectils gràcies a l'ús d'eines específiques.

La fona també era utilitzada per la caça i per defensar-se de les feres. Rep altres noms com *bassetja*, *mandro* o *passetja*.

Actualment el Tir de Fona és un esport autòcton molt popular. El primer campionat de les Balears es va disputar a Lluc (Mallorca). El 31 de juliol de 1997 gràcies a la iniciativa de Biel Frontera, veí de Llubí. Als pobles de Mallorca se celebren habitualment competicions de Tir de Fona o proves de Passetja. Podeu trobar més informació a la web de la Federació Balear de Tir de Fona www.tirdefona.com

3.2. La Competició

La Fona

Està feta de material d'origen vegetal (pita, espart, lli...) o de llana o de pell, i la seva longitud doblegada per la meitat no ha de ser superior d'un metre. El projectil que es llança ha de ser una pedra o una pilota de tennis.

Tècnica de llançament

La Fona ha de rodar en el sentit de les agulles del rellotge i cal fer-la voltar dues vegades com a mínim abans de deixar anar la pedra. S'utilitza el canell i l'avantbraç per fer els voltejos, que poden ser per sobre el cap, lateralment i en diagonal.

Modalitats

Les competicions de Tir de Fona tenen dues modalitats: llançament de precisió o punteria al fito i la modalitat de llarga distància.

- **Llarga distància:** l'objectiu és enviar la pedra el més lluny possible. Cada foner pot fer fins a 5 llançaments. Es fan competicions individuals o per equips (de tres a quatre competidors).
- **Llançament de precisió o punteria al fitó:** L'objectiu és encertar un blanc o diana, amb la pedra llançada amb la fona, a diferents distàncies: 15, 30, 45, 60 i 90 passes (cada passa són 65 cm). Es fan dues rondes de dos llançaments i si s'aconsegueix l'impacte es disposa d'un tercer llançament més de millora. La

puntuació en aquesta modalitat per als llançaments vàlids els observam a la següent taula.

Distància	quadrat	Diana
15	1	2
30	1	2
45	2	4
60	2	4

Llançaments nuls

El llançament es considera nul si s'excedeix el minut per fer el llançament, si es trepitja la línia de nul durant o després del llançament, si la fona no volteja com a mínim dues vegades o si s'utilitza el braç per fer-la voltar. En la modalitat de distància, també serà nul si la pedra cau fora del sector del camp assenyalat.